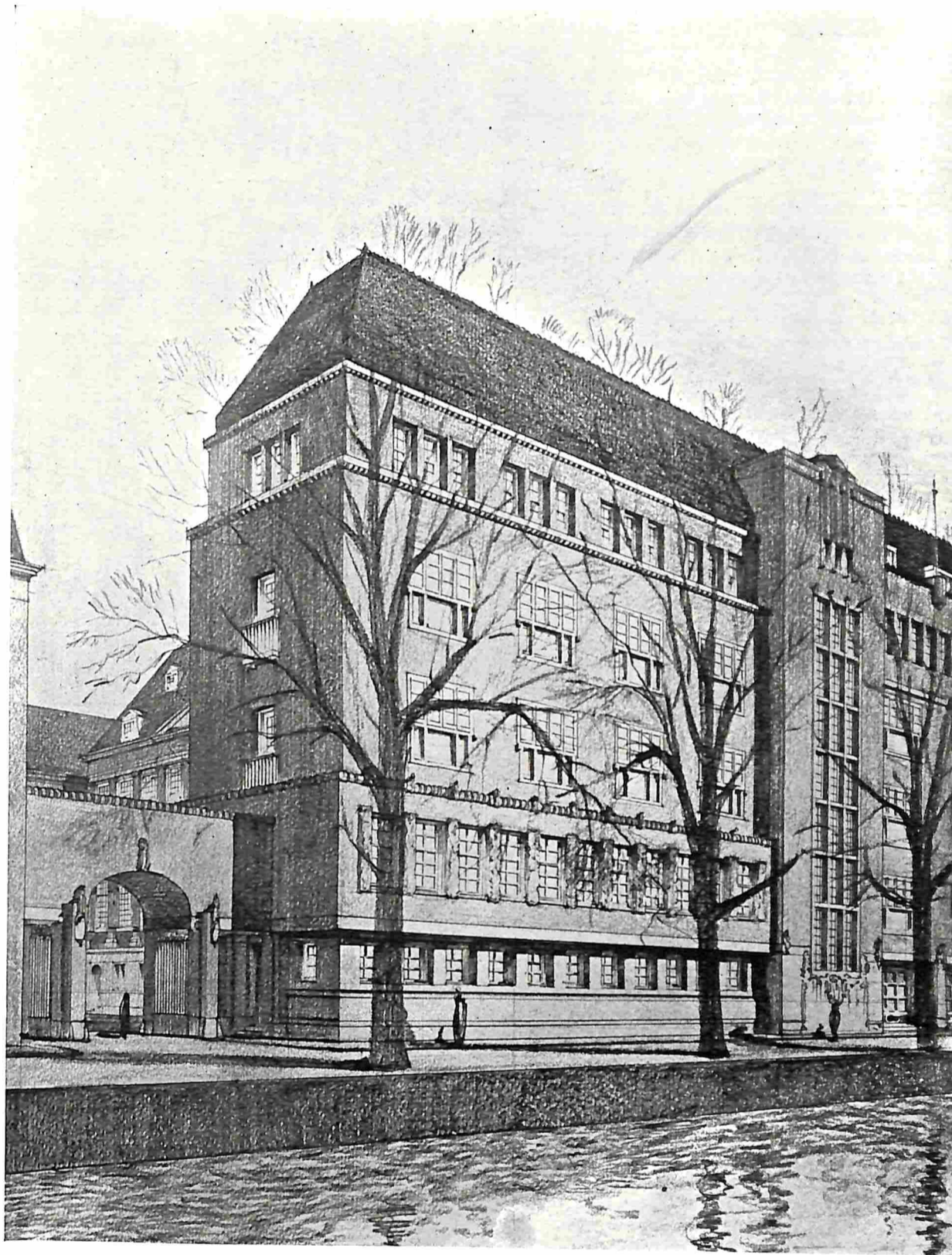

BUITEN

19^E JAARGANG N^O. 35.

ZATERDAG 29 AUGUSTUS 1925.

DE NIEUWE VLEUGEL VAN HET AMSTERDAMSCH E RAADHUIS AAN DEN
OUDEZIJD S VOORBURGWAL, NOORDELIJK GEDEELTE.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE NIEUWE VLEUGEL VAN HET AMSTERDAMSCH RAADHUIS AAN DEN OUDEZIJD'S VOORBURGW. ILL. BLZ. 409	
MARIANNE HOOGLAND, DOOR MARIE VAN ZEG- GELEN (9)	410
DE OUDE KERK TE AMSTERDAM (SLOT), DOOR RO VAN OVEN, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 412—417
HET OPGROEIEND GESLACHT, DOOR J. V. D. VEEN. BLZ. 413	
VOLKSGELOOF, DOOR JOH. F. SNELLEMAN.	416
„HAGEPREEKEN”, DOOR O.	417
ONTVANGEN BOEKEN	417
BLOEMEN VAN DEN VOORZOMER (V), DOOR AFER. BLZ. 418—419	
OP LEVEN EN DOOD, NAAR HET ENGELSCHE DOOR CHLS. G. D. ROBERTS (15)	BLZ. 419
DE NIEUWE RIJN TE LEIDEN, ILLUSTRATIE	420

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

MARIANNE HOOGLAND

door

9) MARIE VAN ZEGGELEN.

FLORIS en Marianne zaten in één vensterbank.

„Ik geloof dat de Dominé daar aankomt.”

„Heusch?” vroeg Marianne.

Floris zag nader en nader komen een heer in zwarte jas, witte das en een dame in zwart zijden mantille, donker blauwe capothoed, kleine parasol. „Ja dat zijn ze! Ik zal opendoen.”

Marianne wachtte in spanning. Nu zwaaide Floris de deur open. Moeder Antje, blozend als een perzik, trad binnen. Ze legde haar kerkboek op het kleine tafeltje voor de sofa en dominé Hoogland kwam achter zijn vrouw binnen. Zijn oogen, vol vriendelijke gedachten achter de gouden bril, keken dadelijk naar Marianne, alsof zij dit zoo gewild had.

Marianne sprong van de vensterbank. Ze was nu bij haar vader. Ze sloeg haar armen om z'n hals.

„Hoor es.”

Hij bukte zich naar haar toe. Heel zacht ging 't in zijn oor.

„David en ik hebben gewandeld en ik ben haast in 't water gevallen en David heeft me gered. Geeft u hem nu een hand?”

Dominé Hoogland richtte zich op uit de omhelzing van zijn dochter. Zijn oogen zochten David.

„David!”

David kwam. „Ben je een redder geweest, van morgen?”

„Ik? wel nee Vader, ik heb niets gedaan.”

„Toch zooveel, jongen, om je Vader's hand te drukken en een blijen Zondag te beginnen?”

Er stonden tranen in Davids oogen. Marianne zag het. De anderen praatten gelukkig met moeder en toen vroeg Tom: „Waar is nou 't nieuws?”

„Dat ik kousen aan heb,” zei Marian, „raad eens van wie? Van Freule Morance!”

„Zie je wel,” zei Tom, „de sop is de kool niet waard!”

Wijbrand Hoogland zat voor zijn schrijftafel. Zoveven had hem zijn broeder Piet de presentemplaren gebracht van den 3en druk zijner „Gedichten.” Zij lagen nu voor hem, de keurig ingebonden boeken, goud op snee en met gouden lettertjes op den rug. „Gedichten van Wijbrand Hoogland” uitgegeven en gedrukt bij Pieter Herman Hoogland, 3e druk 1882.”

Hij verschoof zijn bril eens en nam een exemplaar van het stapeltje af. Krakend gingen de bladen open, zoo pas van de pers gleden ze nog niet gemakkelijk onder zijn vingers door. Onwillekeurig vlogen zijn gedachten naar het oogenblik terug, waarop ditzelfde geschied was een tiental jaren geleden. Toen had Piet ze ook binnen gebracht hier in deze kamer, hij had ze met hetzelfde vriendelijke gebaar op deze schrijftafel neergelegd en er bij gevoegd evenals nu: „Gefeliciteerd met de jonggeborene!” en toen Piet weg was, had hij een exemplaar geopend en zijn gedichten bekeken in het nieuwe kleed, en hij had ze weer bekeken, lezen behoefde hij ze niet meer. Alle bladen die aan elkaar kleefden, had hij zorgvuldig vaneen gehaald. Zijn hand had over het papier gestreken. Zijn gebaar was kalm maar innerlijk had 't gezongen in hem. Er was een groot geluk door hem heengestroomd en toen zijn jonge vrouw op dat oogenblik bij hem binnen kwam, had hij haar naar zich toetrokken; toen werd het geluk nog groter, want zij, met haar warme bewondering, had zittende op de armleuning van zijn stoel zich over het boek gebogen en met haar wang aan de zijne gedrukt hadden zij bladzijde na bladzijde doorgezien.

„Mijn dichter, mijn lieve lieve dichter,” waren de woorden, die ze hem toen ingefluisterd had. Antje's bewondering was dezelfde gebleven. Ja, haar liefde was rotsvast, dat wist hij. Daar dankte hij zijn God voor. Haar bewondering voor zijn werk was een groote schat. Als hij moe was van het zoeken in zich zelf, dacht hij daarover en 't werd kalm in hem.

Nu was hij moe. Waar was dit geluk van vroeger toen zijn eerste gedichten gebundeld waren, de vreugd toen de ze druk verscheen? De derde druk lag daar nu voor hem in zijn onberispelijk licht bruin bandje met gouden lettertjes. „Gedichten van Wijbrand Hoogland.”

„Gefemel en ziellooze rijmelarij,” zeide hij zacht voor zich heen. O ja, er was wel iets goeds van gezegd in „De Lichter.” Hij was er voorzeker beter afgekomen dan zijn vriend Vermaere, die een staalgravure uit 't jaar 40 genoemd werd, „een galmende voorzanger, een man die beter deed tractaatjes rond te venten dan verzen te maken op een makkelijken dreun, welke nog niet eens van hem zelf is.” Men had hem nog al schappelijk behandeld — inderdaad. . . . .

Hij schoof een lade open van zijn tafel en greep er de Lichter uit, klein tijdschrift in slap kaft, en hij las, dadelijk het stuk „De ouden aan den kant” opslaande:

„Laten wij den heer Vermaere waar hij is en brengen we thans een bezoek bij Wijbrand Hoogland, predikant bij de Doopsgezinde Gemeente. Daar zit hij in zijn ruime studeerkamer, waar de ouderwetsche lage balkenzoldering, de breede boekenkast langs den muur, de gezelligheid verhoogden. Dominé Hoogland zelf is namelijk een gezellig man. Hij is tevens braaf huisvader, een welsprekend, zeer bemind predikant, hij is wat men noemt een nobel beschaafd mensch, in één woord, hij is. . . . . een goed mensch en wordt als zoodanig gewaardeerd. Waarom is hem dit niet genoeg? Er zijn zoo weinig menschen, ook onder de predikanten, I assure you, van wien men ten volle kan zeggen: dit is een goed mensch, maar dat moest hem genoeg zijn. Om u de waarheid te zeggen, hij moest niet dichten. Dit wil niet zeggen dat er niet enkele onder zijn verzen zijn die geen slecht figuur maken naast Honigh of onzen braven Vader Tollens, ja vele zijn beter dan de producten dezer onsterfelijken! Ik noem hier „In schemerure zit ik stil” en „Des morgens heel in de vroegte.” — Er zijn echter andere, het meerendeel helaas, die ik niet anders dan gefemel en ziellooze rijmelarij kan noemen. Dit is nu op den man af gezegd, maar wij jongeren moeten regelrecht op ons doel afgaan. . . . .”

Dominé Hoogland hief het hoofd op, steunde de kin op zijn hand. De jongeren moeten regelrecht op het doel afgaan. Ze moeten slaan, pijn doen. Hadden zij gelijk? Die vraag drong zich den laatsten tijd aan hem op, nu de eerste verontwaardiging gezakt, nu de pijn eenigszins vergeten was. Die pijn was des te scherper geweest, omdat een dier jongeren, de schrijver van het stuk, een vriend van zijn jongen moest zijn. Een vriend, een studiegenoot, die hier op zijn studeer-

kamer was geweest, die hem ook kennen moest als vader van het gezin, ja het moest iemand zijn die hem van zeer nabij kende, want wie liet hij toe op deze kamer? Zijn catechisanten kwamen nooit hier, die kenden alleen de benedenvoorkamer. De vrienden van David ontmoette hij in zijn gezin, dus beneden. David zelf was geslotener dan ooit geweest, toen hij hem op den man af gevraagd had wie de schrijver was.

Dominé Hoogland had in gedachte weer het boek in de hand genomen, het nieuwe, pas van de pers gekomen exemplaar. Met de andere streek hij zich over het voorhoofd. Die pijn van vroeger was bijna dragelijker geweest dan deze twijfel of zij gelijk hadden. Gelijk? Was zijn poëzie niets meer waard dan die dat zij vergeleken werd met andere, door hen verguisde dichters Honigh en Tollens? Ja, Tollens was inderdaad zijn voorbeeld, zijn ideaal geweest. Zou hij zonder het zich bewust te zijn, een navolger geworden zijn van dien grooten man? Beteekende hij, hij zelf, Wijbrand Hoogland, niets? Had hij klanken in zich opgenomen van een ander en die als de zijne weer doen klinken? Was werkelijk zijn dichterschap maar de uiting van een klein onaanzienlijk talentje? Neen! eens had hij het echte groote warme gevoeld — toen was het leven eenzaam en donker — dat was de tijd toen zijn preeken stroef waren, toen het moeilijk voor hem was. Toen de storm opstak. Op een nacht had hij zijn eerste gedicht geschreven en schreiende was hij er over in slaap gevallen. O, als iemand had kunnen vermoeden welke twijfel er in hem gerezen was, hoe hij alles weg had kunnen smijten, hoe hij zich zelf daarna een offer had gebracht om haar, die zijn vrouw was, de moeder van David; om haar had hij het leven weer opgenomen, zich zelf gesust met de redeneering dat haar welzijn en hun maatschappelijke positie meer waard waren dan zijn innerlijke vrijmaking; toen het offer gebracht was, ontviel zij hem voor wie hij het gebracht had en het gewone leven had hem niet meer losgelaten. Zijn preeken boeiden omdat daarin het oude weder opbloeide. Er ging een geheime macht van zijn woorden uit die wellicht iets van den door-gestanen strijd deden vermoeden, en in de eerste gedichten die in dezen tijd van zijn hand kwamen, waaronder dat „In schemerure zit ik stil” klonk diezelfde klank. Allengs werden de golven kalmer van zijn levenszee. Het bootje ging van zelf. Hij had zon in huis, hij had een lief gezin, hij was een gevierd man, de verzen vloeiden hem van zelf toe, hij werd populair. Zijn werk werd gretig gelezen, dagelijks hoorde hij het. Men zeide het hem, men schreef het hem. Acht maanden geleden was plotseling die aanslag op hem gepleegd in De Lichter, een blad dat hem af en toe onder de oogen kwam op de drukkerij.

„Gefemel en ziellooze rijmelarij.” Hij zag niet dat de deur zijner kamer geopend werd, en eerst toen deze weder gesloten was, wendde hij het hoofd om. „Antje!”

Zijn vrouw trad op hem toe, en zooals haar gewoonte was, ging zij achter zijn stoel staan, legde haar handen op zijn schouders, haar wang tegen de zijne.

„Wijbrand, dichter, mijn lieve dichter.”

Hij streelde een harer handen en zag zwijgend het venster uit. In den tuin achter het hek en langs den hoogen muur der drukkerij gloeide de wingerd in vurige roode herfsttint.

„Je derde druk! Piet bracht me ook 'n exemplaar. Nu zullen er meer volgen. Wat? de vierde, vijfde en zesde!”

Hij bracht haar hand langzaam van zijn schouder en boog het hoofd iets terzijde. „Die zullen niet volgen, Anneke.”

Zij veerde overeind. „Niet? Maar lieveling, ze verslinden je . . . je boeken zullen zooveel herdrukken beleven als je maar wilt!”

„Maar als ik dat eens niet wil?”

Zij lachte haar open gullen lach. „Niet wil? je bent een stouterd. Je zoudt niet willen geluk brengen?”

„Geluk?”

„Zeker, ze maken mij gelukkig en duizende anderen.”

Hij was opgestaan en stond nu met zijn gezicht naar het venster. „Mij zelf brengen ze geen geluk meer aan, Antje.”

Ze schrok van den klank in zijn stem. Opeens zag ze ook dat hij bleek zag, dat zijn mond die oude smartelijke trek had van heel vroeger. Zij kwam naast hem staan en vleide haar hoofd tegen z'n schouder.

„Lieve man, waarom zeg je dat?”

„Omdat 't zoo is, Antje.”

„Hoe kan iets jou niet gelukkig meer maken wat ons allen zoo gelukkig en zoo trotsch maakt?”

„Allen? zou je dat denken?”

„Je meent David. Hij denkt als de jongeren, maar dat mag

je je niet aantrekken. Dat mag niet, Wijbrand. Zij oordeelen onbevoegd. Ze zijn te jong, veel te jong om jou te kunnen begrijpen. Daar moet je te hoog voor staan.”

„Kind,” zei hij, „zoo dacht ik ook toen ik dat geschrijf pas leerde kennen. Maar het zou dom zijn, zoo hooghartig te zijn. Het heeft me gedreven tot zelfonderzoek. Ik ben niet blij met dien derden druk en ik wil er geen meer.”

Er stonden groote tranen in Antje's oogen. Dat zij hem dit leed hadden kunnen aandoen! Kwajongens waren ze! Haar lieve goeden grooten man hadden ze gekwetst.

„Wijbrand.”

Hij nam 'r betraand gezicht tusschen zijn handen en lachte met zijn oogen in de hare.

„Heb er geen verdriet over, liefste, alles wat onzen groei bevordert, is goed. Denk je dat een boom het prettig vindt als zijn takken gesnoeid worden?”

„Neen, misschien niet, maar dan is 't een tuinman die het doet, dit zijn baldadige jongens. Je moet geen notitie van dat geblaf nemen, eigenlijk had je er David niet naar moeten vragen, Wijbrand. Nu gaan ze gelooven dat ze werkelijk iets beteekenen.”

„Misschien beteekenen ze ook iets, niet individueel behalve een enkele, maar zoo met elkaar zijn ze de oppositie tegen het bestaande. Oppositie is er nooit zonder reden. Mijn gesprek met David heeft in alle geval dit resultaat gehad, dat ik gezien heb dat de jongen halstarrig maar ook ernstig en te goeder trouw is.”

„O ja!” zeide Antje. „Dat is hij zeker en hij heeft er ook spijt van gehad, geloof ik.”

„Waarvan?” vroeg dominé Hoogland.

Er vloog een blos over Antje's gelaat. Zij kon zoo moeilijk iets voor hem verbergen en toch mocht zij niet zeggen dat David de schrijver van de onmeedoogende critiek in De Lichter was. Had zij het den jongen niet beloofd, toen hij het haar bekend had, onlangs?

„Spijt over dien avond toen hij zoo laat thuis kwam, hij heeft hard gewerkt na dien tijd, heb je 't niet gemerkt?”

„Jawel, jawel moedertje, maar er gaat toch tamelijk veel tijd met dat comediespelen af.”

„O, nu je daarover spreekt, Wijbrand, ik heb een invitatie. Gisteren is Louise zelf hier geweest om ons uit te noodigen voor haar stuk, Chimères, waar David in meespeelt. Je wilt toch ook wel komen? Louise is zoo gesteld om jouw meening te hooren.”

„Ik houd van 't tooneel, dat weet je. Het is misschien wat te vrijzinnig voor een predikant.”

„En David speelt mee!”

„Maar dat is 't juist, Antje, ik wil dat comédie spelen van David niet te veel aanmoedigen. Ik heb liever dat ie studeert, maar Louise's werk intresseert me.”

„Dus wij gaan! heerlijk” — vond Antje — „en hoor eens, ze heeft Marianne ook gevraagd. Zou ze mogen?”

„In geen geval”, zeide Wijbrand beslist. „Het is nog een kind. Ze is veel te jong voor comedies. Neen, dit gebeurt niet, dat wil ik niet hebben.”

„Daar is ze!” zeide Antje.

„Heb je . . . weet ze?” vroeg Wijbrand zacht, en toen zijn vrouw knikte, „hoe jammer!”

Marianne stond nu in de kamer. Haar oogen gingen van vader naar moeder. „Moes, mag ik?”

Moeder schudde het hoofd. „O! Pa! en David speelt mee!”

Dominé Hoogland zag over zijn bril naar 't opstandige dochtertje. Haar gezichtje zag plotseling rood, haar oogen zagen hem wijd open aan.

„Nee Mariannetje — 't gaat niet. Kinderen gaan niet naar de comédie — zet het uit je hoofd, kindje.”

„Maar David speelt mee! David. . . . .”

Zij zag het niet onvriendelijke maar vast besloten gezicht van haar vader. Ze wist wat dat beteekende en een wilde drift sloeg in haar op. Het duizelde in 'r hoofd, het kneep in 'r keel. Ze moest iets breken, iets kapot slaan, iets vermoorden, en voor ze zelf wist wat ze deed, had haar hand het nieuwe boek gegrepen: „Gedichten van Wijbrand Hoogland”, en met een smak gooide ze het op den grond. „Daar dan!”

„Marianne!” Moeder Antje had haar bij de schouders gegrepen. „Raap dat op, dadelijk!”

Het kind worstelde om vrij te komen. „Neen, neen, ik doe 't niet!”

(Wordt vervolgd).

Foto's C. Steenbergh.

MISERICORDES DER KOORBANKEN IN DE OUDE KERK TE AMSTERDAM.

DE OUDE KERK TE AMSTERDAM.

(Slot)

NOG wordt onze aandacht getrokken door 't koperen koorhek, dat echter na de reformatie is aangebracht. En vergeten we de zoogenaamde „misericordes” alleen gebeeldhouwd zijn, gesneden met al den spotzucht der middeleeuwen, die zich moest uiten ook daar, waar we 't niet zouden verwachten. Aan den onderkant der zitbanken vinden we nu nog verbeeldingen van spreekwoorden, bijv.: Hij sit tuschen twee stoelen in ass, waarmee besluiteloosheid werd gepeersifield. Daarnaast (zie de afb. op blz. 413) vinden we een voorstelling, die de middeleeuwen te pas of te onpas aanbrachten en die ze, als stoute kinderen, blijkbaar erg

koddig vonden. Dan is er de spinnende zeug, satyre op een spinnende vrouw en de illustratie van het gezegde: „Hij gaept tegen den oven” d.i. „Hij wil zijn mond grooter dan een oven maken”(afb.hierboven). ☒ Maar hoe heerlijk was vóór de Hervorming dit koor. 't Was omgeven met 14 kolommen, waartusschen tapijten hingen, door Maarten van Heemskerck ontworpen, door den tapijterwerker Willem Andriesz de Bolt te Leiden geweven. Het Hoogaltaar, in 1369 opgericht, bezit een altaarstuk, „Christus aan 't kruis”, omstreeks 1530 door van Scorel geschilderd, terwijl waarschijnlijk van Heemskerck, toen hij in 1572 tijdens het beleg van Haarlem naar Amsterdam vluchtte, de deuren beschietende, aan de binnenzijde met gebeurtenissen uit het Lijden en de Verrijzenis van Christus, aan de buitenzijde met kopergele figuren. ☒ Op het Hoogaltaar bevond zich ook het H. Sacramentshuisje met dit opschrift:

Alhier is verborgen in dit Slot
Jesus Christus, waere Mensch
en Godt,
Alzoo hij van Maria es gebooren;
En zoo groot Hij aen den
kruice hing
Die 't niet en gelooft, die es
verlooren, enz.

☒ Het bord, waarop dit geschreven stond werd 23 Augustus 1566, toen een uur lang de beeldstormers hun ruw geweld pleegden, door den korendrager Jasper aan van Weken gesmeten voor de voeten van Weyn Kornelis huisvrouw van burgemeester Simon Klaas Kops, die voor het hoofdaltaar

lag te bidden. Het was het sein om een hagelbui van steenen te werpen naar dit altaar, dat geheel en al werd verwoest. Ook het heilige Sacramentshuisje moest 't ontgelden, maar de zilveren ciboriën en monstransen bleven gespaard. In 1578 werd de groote monstrans, een meesterstuk van Amsterdamsche goudsmidskunst, „met kostelijk gesteenten verciert, daertoe onder anderen eenen Cornelis Jacobsz. Brouwer een saffiersteen vereerde”, toen „van wegen Burgemeesteren geordoneert werd die kerckmeesteren van de Oude Kercke om te verkoopen, die silveren ciborie”, toen dan burgemeester groote monstrans aangekocht door den oud-burgemeester Cornelis Jacobsz. Brouwer, genaamd Bam. Deze werd uit Amsterdam verjaagd en vluchtte naar Calcar, waar hij de monstrans aan de Kerk ten geschenke gaf. ☒ Ook de geschilderde glazen van het Hooge Koor zijn verdwenen met de Heiligen, de Kruisiging, de Historie van Jonas en de beeltenissen van enkele graven en gravinnen uit het Bourgondische huis. Behalve deze vensters waren er nog zeven, door Karel V geschonken en één van den prins van Oranje. ☒ Al dit „misbruyck” verdreef de Reformatie: de rijmelarij door den dichter-oud-predikant van Ameland, Schellinger, in 1720 overleden, gemaakt en in gulden letters op de houten bovenrand van het tegenwoordige koperen hek, getuigt ervan: „'t Misbruyck in Godes kerck allengskens ingebracht, Is hier weer afgedaen in 't Iaer seventich acht.” ☒ Nog memorieer ik de zoogenaamde ijzeren kapel, toegankelijk vanuit het S. Sebastiaanskoor, volgens de Bont de kapel, die behoorde bij het steenen kamertje, waar het H. Sacrament van Mirakel werd bewaard. Ook in het S. Sebastiaanskoor hebben de beeldstormers geducht huisgehouden; 't kostte Wein Adriaan Okkersdr. het leven. Immers zij en haar meid werden, elck in een wijnpijp op d'e marckt voor 't stadhuys verdronken,” omdat zij pastoor Simon Alewijnsz, gemeenlijk, Simon Slech van 't door hem opgerichte Maagdengild, in stukken Gaven-kapel, gesticht door Lijsbeth Jansdr. van Outshoorn, wier eerste echtgenoot Gaeff Benninck was. Ze grondvestte ook de kerk van het Barvoete Broedersklooster, terwijl deze godvruchtige vrouw bij testament fundeerde „een vicarije in S. Lijsbeth's capel aen der Steedehuyse van Amsterdamme, dat nu 't gasthuys geheeten, met ses gouden nobelen siaers, waarvan de briefven rustten onder de regenten van Sinte Pieters gasthuys.” ☒ Een koperen hek met eikenbladeren en laurierbladeren gesierd, gevat in marmere begin der 15e tot het midden der 17e eeuw als doopkapel fungeerde. In 1651 veranderde ze wél van bestemming. Immers, werd tevoren hier het ontluikend leven geëerd, sinds 1648 was ze den dood gewijd. Toen kocht Burgemeester Cornelis de Graef ze van de kerkmeesteren om er een begraafplaats van te maken. Boven den toegang lezen we dit opschrift: „Alsoo zal oock de opstandinghe der dooden zijn. Het lighaem wort gezaelt in verderfelijckheyt en wordt opghe-

DE TOREN DER OUDE KERK.

weckt in onverdervelijkheit." ☞ Graven vindt men vele in de Oude Kerk. Tot het einde der 18e eeuw werd in de Oude Kerk begraven en verschillende zeehelden vonden er een laatste rustplaats. Ik noem slechts het monument van Heemskerk, die „dwars door 't ijs en 't ijzer durfde streven", in 1607 door Hendrik de Keyser gebeeldhouwd, de gedenkplaten, in 1669 en 1674 door Rombout Verhulst voor admiraal van der Zaan en Isaac Sweers gecreeërd. Mindere goden werkten er ook: de beeldhouwer A. de Witt is er één van. Maar 't topzware monument kan ik slechts matig bewonderen en als Abraham van der Hulst even weinig rust heeft gevonden, als de beeldhouwer hem op zijn graftombe gunt, dan is zijn lot wel beklagenswaardig. ☞ Vergeten we niet, voor we heengaan, het machtige orgel, een glorieus bouwwerk op wit-marmere basis in Louis XIV-stijl. Het verving in 1724 het oude orgel en geldt als een der beste van ons land. Het kleine orgel, dat al vóór 1578 bestaan schijnt te hebben, kreeg in 1663 zijn tegenwoordige gedaante: de deuren met allerlei muziekattributen beschilderd, zijn van Cornelis Brizé. De pijpen echter zijn thans gesloopt. ☞ Nog veel meer is er te verhalen van de Oude Kerk: dit beknopte overzicht moge voldoende zijn om den lust te wekken naar het oude Amsterdamsche plein te gaan, om te erkennen, hoe schoon een bouwwerk daar in alle bescheidenheid zich verschuilt.

RO VAN OVEN.

HET OPGROEIEND GESLACHT.

„HET tegenwoordig opgroeiend geslacht," zei mijnheer van Doren, terwijl hij in zijn hemdsmouwen bezig was, zijn geraniums te besproeien, „het tegenwoordig opgroeiend geslacht heeft geen besef van den ernst van het leven, van de verplichtingen, die op ons allen rusten als leden eener welgeordende maatschappij." ☞ De gedachte en de vorm, waarin ze werd geuit, was voor Annie niet geheel nieuw, ze keek op en knikte, daar haar vader blijkbaar een bewijs van instemming verwachtte; toen was haar aandacht weer voor het boek, dat Frank haar had geleend. Het was een heerlijke liefdesgeschiedenis, en er kwam niets in voor over hare verplichtingen als lid eener welgeordende maatschappij. ☞ Ze wist best, dat de ontboezeming van haar vader slechts een inleiding was, maar ze vertrouwde dat hij voor het vervolg van zijn rede niet meer bewijzen van instemming zou verlangen, dan tusschenbeide een blik en een hoofdknik. „Vanmiddag," vervolgde mijnheer van Doren, terwijl hij de tuinslang richtte op het bloembed met de darwintulpen en de begonia's, „vanmiddag was jullie leeraar Dr. van Dam met vijf jongelui in de fabriek. Hij had me gevraagd, met zijn leerlingen een kijkje in de darmenzouterij te mogen nemen. Natuurlijk heb ik dat goedgevonden, je denkt met welopgevoede jongens te doen te hebben. Welnu, beneden in de zouterij, terwijl ik bezig was, een en ander uit te leggen, heeft die langen jongen van Heelmeijer, die met dat roode haar..." — Plotseling hief Annie het hoofd op. „Zijn haar is niet rood, het is kastanjebruin," wilde ze zeggen, maar ze bedacht zich net in tijds. — „Die met dat roode haar, een ander jongmensch tegen een ton met pekkel gegooid, die ellendige kwajongen..." ☞ Mijnheer van Doren hief de slang op, de waterstraal richtte zich naar boven en daalde in fijn verdeelde druppels neer op het gladgeschoren gras van het gazon. De scherpe woorden, waarin

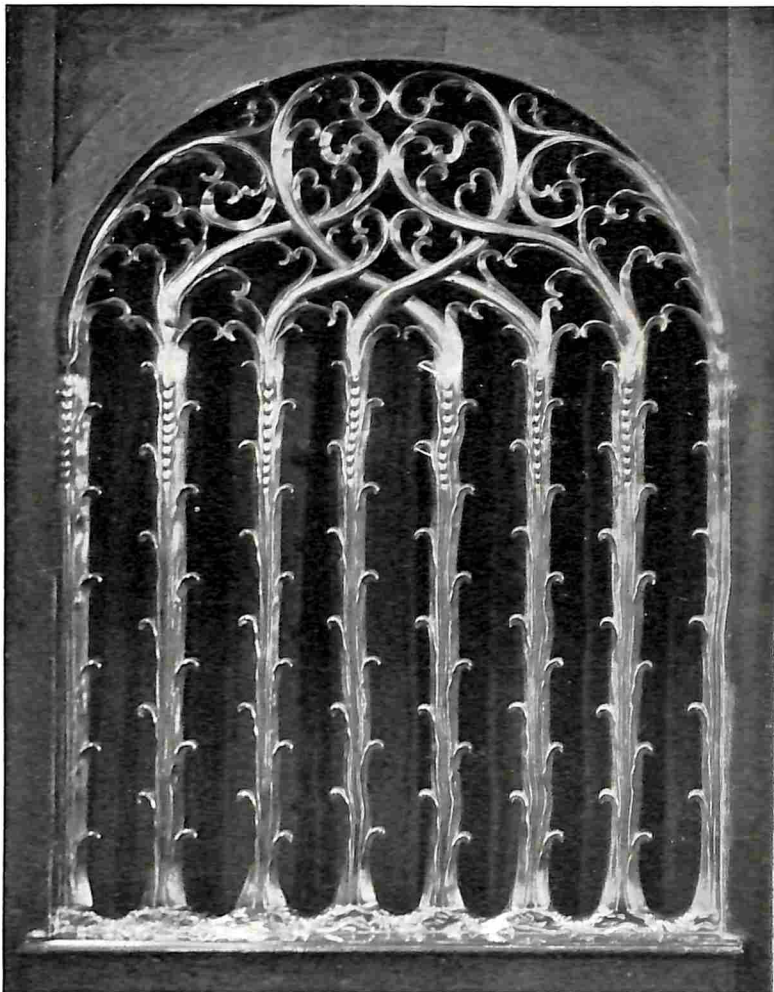

Foto C. Steenbergh.

DE OUDE KERK TE AMSTERDAM.
EEN DER VAKKEN VAN HET KOORHEK.

hij zijn ergernis luchtte, beletten hem niet, het werk, dat hij onder handen had, met zijn gewone weloverwogen kalmte ten uitvoer te brengen. „Enne..." vroeg Annie

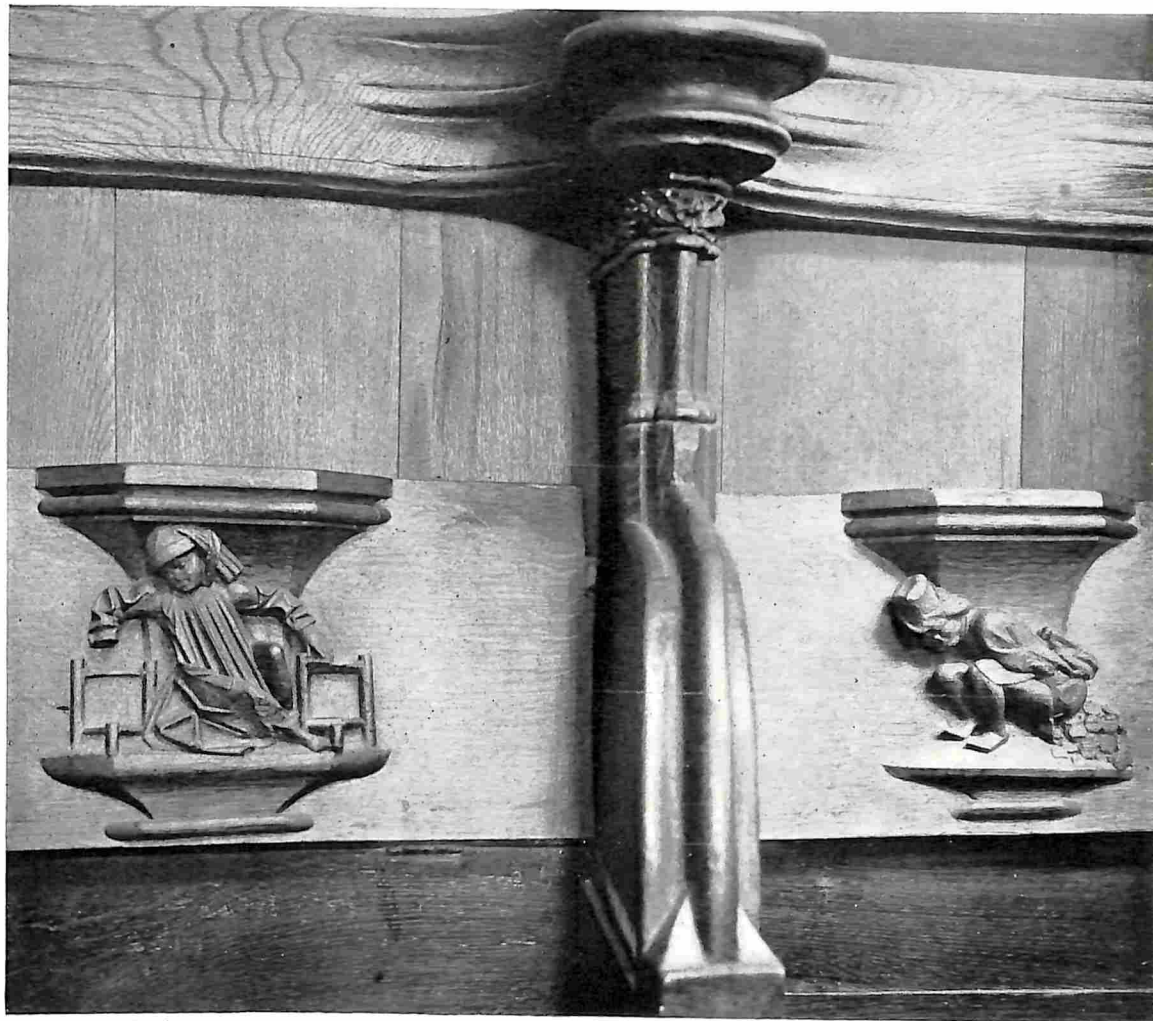

Foto C. Steenbergh.

EEN GEDEELTE DER KOORBANKEN MET MISERICORDES, IN DE
OUDE KERK TE AMSTERDAM.

met nauw bedwongen nieuwsgierigheid, „hoe liep dat af?” „Wel natuurlijk, de kuip viel om, en de jongen, die er tegen aan gegooid was, de zoon van Brieling, viel met zijn pantalon in de plas.” „Jan Brieling?” Op Annie's gelaat kwam plotseling een vroolijke uitdrukking, toen begon ze stil te lachen. Blijkbaar bevatte het verhaal voor haar een zekeren humor, die aan haar vader was ontgaan. Mijnheer van Doren keek zijn zestienjarig dochtertje aan met een ontevreden blik. Maar lang bleef die blik niet ontevreden. Was ze niet zijn eenig kind, zijn oogappel, en was het bovendien niet een lust, naar haar te zien? Ze was voor haar leeftijd groot en flink gebouwd, het kort geknipte donkere haar stond goed bij haar vol gelaat en de pittige bruine kijkers. Er waren er wel meer, die dat vonden, hij had een flauw vermoeden, dat het lange jongmensch, over wien hij zoeven zijn ergernis gelucht had, ook een dergelijke meening in zijn overigens zoo ordeloze hersenen ronddroeg, en zijn stemming jegens dat jongmensch werd er door deze overeenkomst in hun gevoelens niet milder op. Zijn ontevredenheid en zijn ergernis hadden meer dan één reden. . . .enfin, hij troostte zich: un homme averti. . . . Wat hij echter niet wist, was. . . ., maar laten we de gebeurtenissen niet vooruit loopen. „Ja, je kunt daar nu wel om lachen,” zei hij, „maar het is toch een ergerlijke geschiedenis. Hij is er niet zachtvaardig afgekomen, die kwajongen van Heelmeijer, ik had moeite, om hem niet een pak saag te geven.” „Och,” vergoelijkte Annie, „hij is nog jong en een beetje overmoedig.” „Ja, ja, alles goed en wel, maar hij moet er op rekenen, dat hij nog wat aan me te goed houdt. Hij is overal haantje de voorste, als er kwajongensstreken uit te voeren zijn, ik vraag je, wat moet er van zoo'n jongen terecht komen? Toen ik zoo oud was als hij, stond ik al op mijn eigen beenen, en als je niet jong begint met de handen uit de mouw te steken, kom je nooit vooruit in de wereld.” Mijnheer van Doren was wel vooruitgekomen, en dat wist hij zelf zeer goed. Hij was bezitter van een exportzaak in slachtafvalproducten en nu, terwijl hij nog geen veertig jaar was, bezat hij al een vrij groot fortuin. Hij had zijn fabriek in het stadje en zijn fraai woonhuis hier buiten. Achter het woonhuis lag het grasveld, waar ze zich thans bevonden, er was een gezellig zitje gemaakt in de nabijheid van eenige bloembedden en wat lage heesters. Boschjes azalea's en rhododendrons stonden rondom. „Maar,” vroeg Annie nu, „waarom heeft Frank dat gedaan?” „Waarom, vraag je waarom? Denk je, dat daar een bijzondere reden voor was? Waarom is hij hier altijd van alle mogelijke scholen weggestuurd? Waarom is hij op de H.B.S al zoowat voor elk overgangsexamen gezakt? Waarom is hij betrokken in elke kwajongensstreek die hier wordt uitgehaald? Luister naar wat ik je zeg, een bengel als hij zal het nooit ver in de wereld brengen. Wacht maar, de eerste de beste keer, dat ik er de kans voor krijg, zal ik hem eens onder handen nemen.” Annie was het niet geheel met haar vader eens, en in stilte nam ze zich voor, den „bengel” bij de eerste de beste gelegenheid te waarschuwen tegen de plannen van haar bloedeigen vader. Zoo hadden ze beiden hun plannen en beiden zouden ze gelegenheid krijgen die ten uitvoer te brengen. Mijnheer van Doren stond stil en keek naar den straatweg, die op eenigen afstand voor het woonhuis langs liep. „Daar is Branders,” zei hij, „die zal een boodschap

hebben.” Hij legde de slang neer, liep even naar binnen om de kraan af te sluiten en ging naar den voorkant van het huis. Dadelijk daarna kwam hij terug. „Ik ga even naar de fabriek,” zei hij, en weldra zag Annie haar vader met Branders, den bedrijfsbaas, op hun rijwielen in de richting van de stad wegrijden. Annie bleef stil zitten. Het boek lag in haar schoot, maar door een of andere onverklaarbare oorzaak waren haar gedachten afgedwaald van de liefdesgeschiedenis, die haar eenige oogenblikken geleden nog zoo had geboeid. Het was al ver in den middag, en de zon scheen vroolijk op de groene bladeren der populieren aan het einde van het gazon. Hier, waar zij gezeten was, in het vierkante veld schaduw, dat het woonhuis op de grasvlakte wierp, was het heerlijk koel. Achter de populieren dreven kleine witte wolkjes door de blauwe lucht, en verderop had ze het uitzicht op de statige iepen van den straatweg en de gezellige boomgroepen rondom de villa's, waar de gegoede burgerij van het industriestadje woonde. Het was stil rondom.

Uit de verte kwamen de vage geluiden van het stadje, ver genoeg, om een indruk van onwezenlijkheid te maken. Annie droomde, och, ze was zestien jaar, en als er dan inderdaad iets in je leven is van poëzie. . . . „O, die Frank”, gingen haar gedachten, „ik weet zeker, dat hij zijn redenen had, om dien gluiperigen Jan Brieling een duw te geven. Ik had wel eens willen zien, hoe hij daar zat in die plas pek. . . .” Ze lachte opnieuw. „Frank is zoo sterk en flink, hij is geen brave Hendrik, en daarom kunnen de leeraren hem niet zetten. Ook Vader kent hem niet, anders zou hij zoo hard niet over hem oordelen.” Ze zat stilletjes voor zich uit te staren, ze mijmerde, ze fantaseerde, en ze verlangde. Wat zou het heerlijk zijn, als hij hier nu voor haar stond! Het was een poëtische verzuchting, maar de lezer bedenke, dat Annie zestien lentes telde. De werkelijkheid echter is soms even poëtisch als de verzuchtingen van een jong meisje van zestien lentes. Plotseling verscheen achter een der populieren een witte strooiedoed. De hoed behoorde bij een jongmensch in een keurig grijsbruin sportpak. Naar alle kanten om zich heen kijkend, kwam hij langzaam nader. Toen hij zag, dat er geen onraad dreigde, liet hij alle voorzichtigheid varen en zat weldra tegenover het jonge meisje op een der witte tuinstoelen. „Annie,” zei hij, terwijl

hij haar aankeek met zijn triomfantelijken blik, „heerlijk, dat je alleen bent, ik moet je spreken.” Het was alles het werk van enkele seconden. Zoeven nog had ze aan hem gedacht in haar dromen, nu zat hij ineens vlak voor haar, in levenden lijve en dood op zijn gemak, alsof hij hier heer en meester was. Annie was verrast — verrast en verschrikt. Schuw keek ze om zich heen. „O, Frank, wat doe je me schrikken. . . . prettig, dat je zoo ineens vandaan? Ik. . . ik vind het niets woorden klopten niet precies met de verzuchting van daar-even, maar de lezer bedenke, dat Annie een vrouw was. Frank's blik drukte duidelijk teleurstelling uit. Hij was vol jeugdig verlangen, en Annie zag het niet, hij droeg een keurig nieuw pak, en Annie merkte het niet op, ze had alleen oog voor het gevaarlijke van de situatie! Annie zag zijn bedoel, ik ben wel blij, dat ik je zie, maar Vader was daarnet nog hier, en hij kan elk oogenblik terug komen.” Frank

Foto C. Steenbergh.

DE OUDE KERK TE AMSTERDAM.
GRAFSTEEN VOOR ISAAC SWEERS.

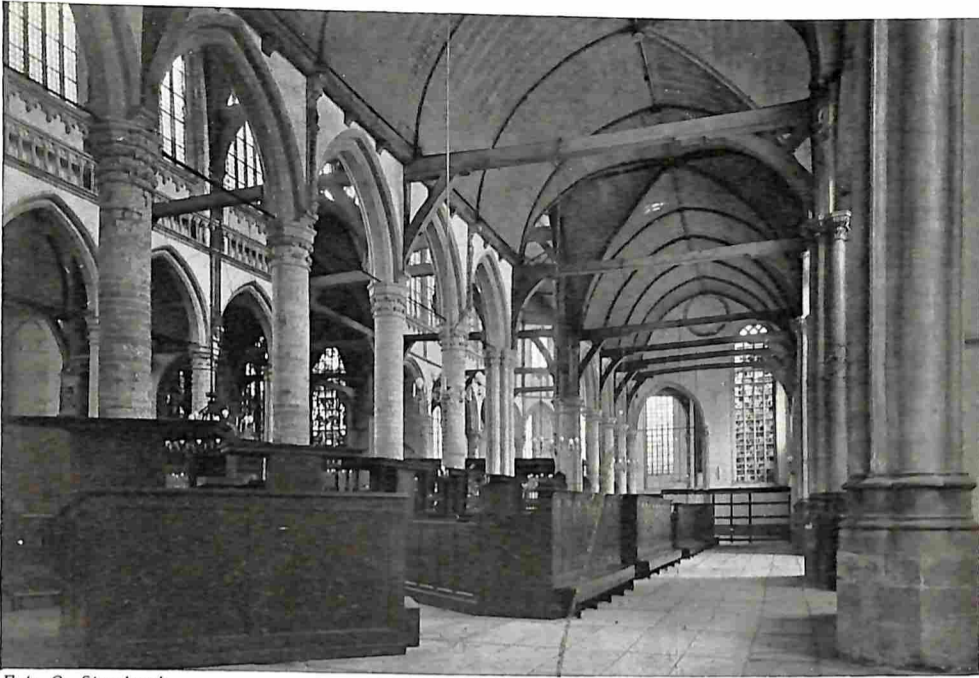

Foto C. Steenbergh.

ZUIDELIJKE ZIJBEUK IN DE OUDE KERK TE AMSTERDAM

haalde zijn schouders op. Waar was ze nu toch bang voor? „Je vader is met Branders naar de fabriek en komt niet direct terug, maar als je het vervelend vindt, dat ik hier ben...” Hij had gemerkt, hoe zijn teleurstelling haar verteederde en hij trok er partij van. Er was in zijn woorden een tikje onverschilligheid. De lezer — en de lezeres — bedenke, dat hij een man was. „O, Frank,” zei Annie, „je weet wel..... je weet wel.....” ☼ Ze bleven tegenover elkaar zitten, maar hij schoof wat dicht bij. Fluisterend spraken ze samen, alsof de geraniums en de door het gras rondspringende merels hen konden beluisteren..... „Het kwam alles door dien gluiperd,” zei Frank, „die kuip met pek, je weet wel, hij zei, dat het een badkuip was, en toen zei hij iets over jou. Ik gaf hem een por in de ribben, dat ie....” Toen lachten ze samen, ze keken elkaar in de vrolijke oogen, het was schoon. Ze fluisterden verder.... „maar Vader....” zei Annie. „Ja, het spijt me, maar ik kon er niets aan doen....” toen met een zeer ernstig gezicht: „Het meest spijt het me, dat ik nooit een goed lid van een welgeordende maatschappij zal worden.” ☼ Opnieuw lachten ze, het was zeer oneerbiedig, maar het was wederom schoon.... „Je vader houdt niet van mij.... Als jij maar niet verandert, als jij maar....” Hij hield op en keek naar haar gelaat, als wachtte hij op een antwoord. ☼ Annie keek droomerig in de verte, naar de boomen van den straatweg, en Frank keek naar haar lippen, alsof hij de woorden wilde aflezen, die ze zou spreken. ☼ Maar de schoone uren in het leven zijn kort. Plotseling veranderde de uitdrukking van haar gelaat. „Daar is Vader,” zei ze verschrikt. „O, Frank, ga weg, hij mag je niet zien, ga gauw weg, denk er aan, hij mag je niet zien.” ☼ Als hij het zelf had moeten beslissen, zou Frank niet gegaan zijn. Maar haar woord, haar smeekbede, was voor hem wet. Het volgende oogenblik bevond Frank zich in gebukte houding aan den anderen kant van de tafel, toen schoof hij langzaam achteruit, hij kroop om eenige struiken heen, en bleef vervolgens zitten achter een grooten rhododendron, die hem geheel verborg. Juist op dat oogenblik fietste mijnheer van Doren het hek binnen, hij zette zijn rijwiel tegen den muur en kwam recht naar Annie toe. Annie had snel opgekeken en zag nu weer in haar boek, ze deed alle moeite, om den schrik te boven te komen. Zou hij iets gezien hebben? ☼ Toen hij begon te spreken, stelden zijn toon en zijn woorden haar oogenblikkelijk gerust. „Er was iemand, om me te spreken,” zei mijnheer van Doren, „maar ik heb spoedig een eind aan het onderhoud gemaakt.” „Jammer genoeg,” zei Frank bij zich zelf. Hij

zat nu in het rhododendronboschje verborgen, hij zou wel spoedig gelegenheid krijgen, over het grasveld en langs den moestuin te ontsnappen, maar zoolang mijnheer van Doren in de buurt was, zat hij hier veilig. ☼ Mijnheer van Doren scheen echter voorloopig niet aan vertrekken te denken. Hij had den arbeid, waaruit hij was weggeroepen, weer opgevat en opnieuw daalden de waterdruppels neer op het dorstige gras. „Ondertusschen heb ik nog kunnen zien, dat de schade, door dien kwajongen vanmiddag aangericht, grooter is dan we eerst dachten. De kuip is tegen een andere gevallen, en nu blijkt ook deze lek geworden te zijn. 't Is wel niet zoo heel erg, maar dat zoo'n lomp heer den boel in de war stuurt, zie je, dat ergert me en hij kan er op aan, dat het alles op zijn debetrekking wordt geboekt. „Wacht maar....” ☼ Onder het spreken had mijnheer van Doren den straal gericht op den rhododendron. Frank voelde de druppels neerkomen op zijn strooehoed met een hard tikkend geluid, alsof het hagelkorrels waren. Hij knoopte zijn jasje stijf dicht en trok de knieën bijeen. Het was zomer en een paar waterdruppels zouden hem niet deren. Langzaam kwam het water van den rand van zijn hoed druppelen, ja, zijn glanzend witte strooehoed zou er niet beter op worden; als zijn pak, zijn nieuwe pak, waar hij een beetje trotsch op was, maar niet bedierf....

(Wordt vervolgd).

J. VAN DER VEEN.

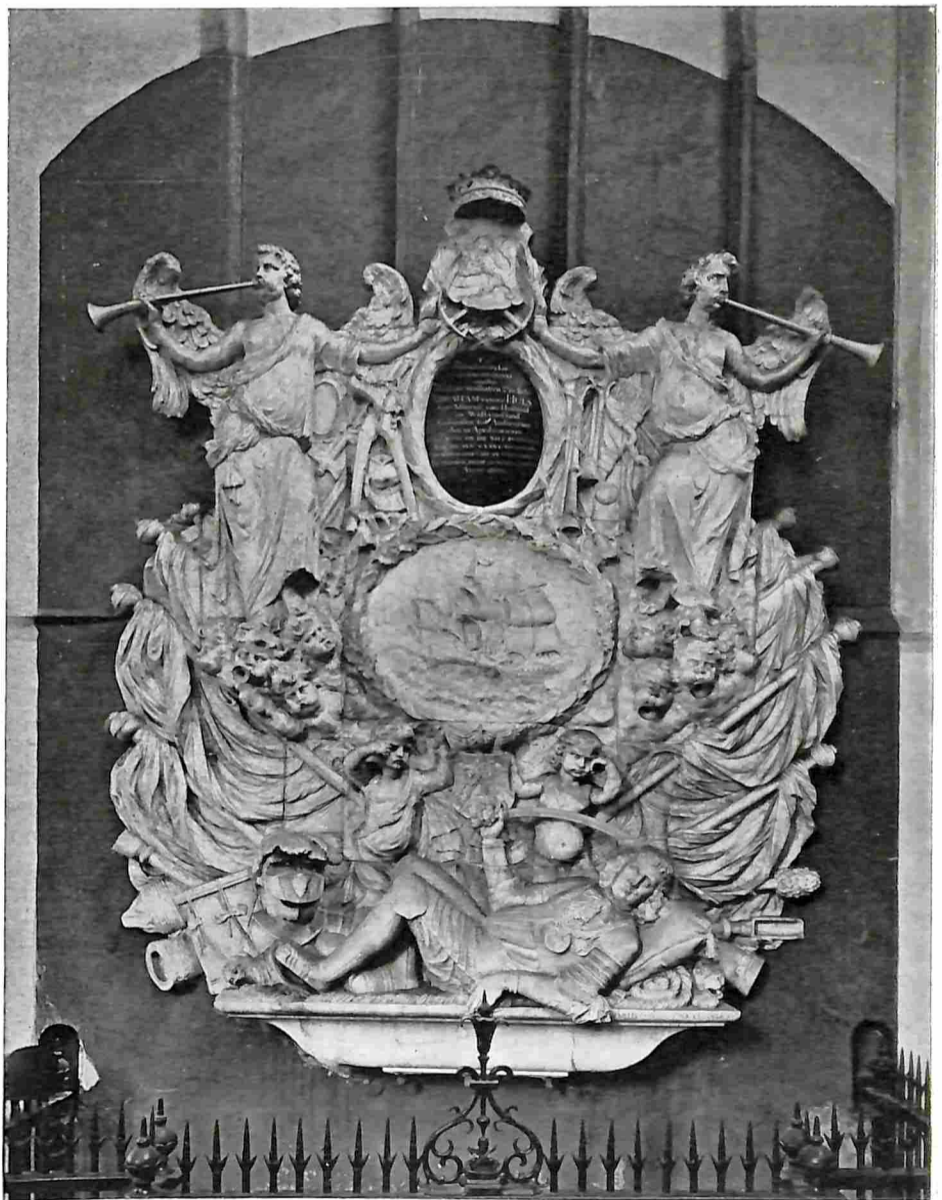

Foto C. Steenbergh.

DE OUDE KERK TE AMSTERDAM.
GRAFTEEKEN VOOR ABRAHAM VAN DER HULST.

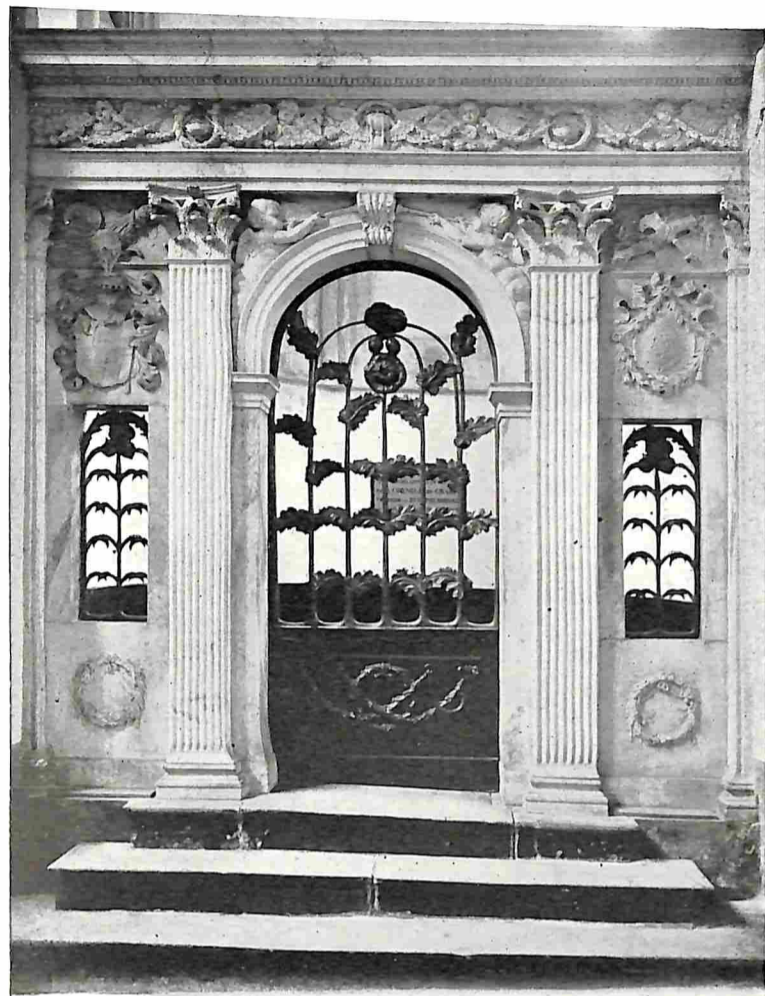

Foto C. Steenbergh.

DE OUDE KERK TE AMSTERDAM.
AFSLUITING DER DOOPKAPEL.

die gewonnen kennis poëtisch verwerken, opsmukken, een verhaal of vertelling er van maken, maar persoonlijk voel ik meer voor een zuiver, exact-wetenschappelijk onderzoek en een eenvoudige opsomming van de uitkomsten van dit onderzoek. In dit opzicht lijkt mij het zoeven genoemde boekje, aan welks inhoud een zelfstandig onderzoek ten grondslag ligt, een te waardeeren bijdrage tot onze kennis van het Nederlandsche volksgeloof. ☒ Er is een tijd geweest, en hij is nog niet geheel voorbij, dat bij de behandeling der volkstraditiën steeds werd gewezen op de Germaansche godsdienstige voorstellingen, bijna enkel op deze. Meer en meer komen nu echter de „wilden” ten tooneele, wordt de cultuur der kultuurloozen een onderwerp van ernstig onderzoek; door 't steeds toenemend ethnologische materiaal dat naar onze musea komt, verbreedt zich onze horizon, m.a.w. ook van dien kant krijgen we bijdragen, bouwsteen en zooals men certijs zeide, worden we in staat gesteld ethnografische parallellen te trekken; het algemeen-menschelijke van velerlei bijgeloof wordt ons duidelijker dan voorheen, de landbouwers van onze Veluwe en van ons midden-Celebes naderen elkander meer dan vroeger; telkens vinden we op ver uiteenliggende punten van den aardbol overeenkomsten, zij het ook met kleine variaties. ☒ Dat er in deze studie veel bekoorlijks ligt, begrijpen misschien alleen zij die ermede bezig zijn. De „tinteling van het maagdelijke was,” die we nu maar vasthouden om uit te drukken het charmante van het goede uit den ouden tijd, is aantrekkelijk voor velen. Maar er is nog een ernstige kant. Virchow beweerde: „das wahre Wissen ist ein historisches Wissen,” en ieder onderzoeker wordt daaraan telkens herinnerd. Wij moeten nu eenmaal weten hoe het vroeger is geweest, om het tegenwoordige te begrijpen. Het landelijk-primitieve is alleraardigst, maar het gaat ermede als met een mooi gevlochten mandje „uit de Oost,” waarvan de bezitter niets weet, niet kent de plaats van herkomst, geen enkele bijzonderheid omtrent het volk dat daar woont, noch eenig begrip heeft van de vlechtslagen waarmede het voorwerp is gemaakt, of van het gebruik daarvan ginds. Zoo hebben ook volks-tradities een „aardigen” kant, maar alleen door studie blijkt hun godsdienst-historische en cultuur-historische waarde. Op het terrein van het volksgeloof wandelen nog te veel oningewijden, als dagjes-menschen in een museum.

JOH. F. SNELLEMAN.

„HAGEPREEKEN”.

Z E werden ons altijd verklaard als „preken, die achter een haag” gehouden werden, dus in het geheim. 't Lijkt me geen oplossing van de kwestie, wat 't woord hagepreek eigenlijk beteekent, al weet ieder, die nog 'n restje heugenis heeft aan de wijsheid, die ons op school werd ingeprent, dadelijk, wat met hagepreek wordt bedoeld. Wat we gewoonlijk niet weten is, dat dergelijke predicaties nog lang, nadat de Hervorming de Noordelijke Nederlanden had veroverd, op verschillende plaatsen in ons land, bij ontstentenis van een kerk, werden gehouden. Zoo te Zuylichem, waar Constantijn Huygens heeft gewoond. Diens zoon Constantijn maakte in 1658 een teekening van de eik te Zuylichem, waarin een klok was opgehangen, die geregeld werd geluid, voor de dienst een aanvang nam. Terwijl de predikant als preekstoel een ton gebruikte, natuurlijk in het open veld. Waarschijnlijk werd de dienst zoo waargenomen, totdat in 't midden der 17e eeuw de kerk te Zuylichem was herbouwd: de eik werd later, toen hij reeds meer dan twee el middellijn had, omgehouden, in planken gezaagd en tot kerktoren gevormd! ☒ Nog verschillende soorten hagepreeken zijn bekend. Zoo werd te Overveen gepredikt voor een sparre, gelegd op twee stokken, overeind in den grond gestoken. Ook vond de prediking plaats op een wagen, of in een kring van wagens, in welks midden de predikant stond, zooals in den Haag. Soms op een „bekwamen stede”, 't volk beneden den wind, de vrouwen zittende het dichtst bij, de mannen daarachter staand, gelijk op de Rietvink bij Amsterdam. Eindelijk werd de preekstoel den leeraar een enkele maal achterna gedragen!

O.

Ontvangen boeken.

De Schweizerische Verkehrszentrale te Zürich en Lausanne zendt ons een fraaie kaart van Zwitserland, met Nederlandschen tekst, bevattende mededeelingen over Zwitserland als toeristenland, benevens een aantal afbeeldingen. Verder een dergelijke uitgave met tekst in Esperanto en andere illustraties.

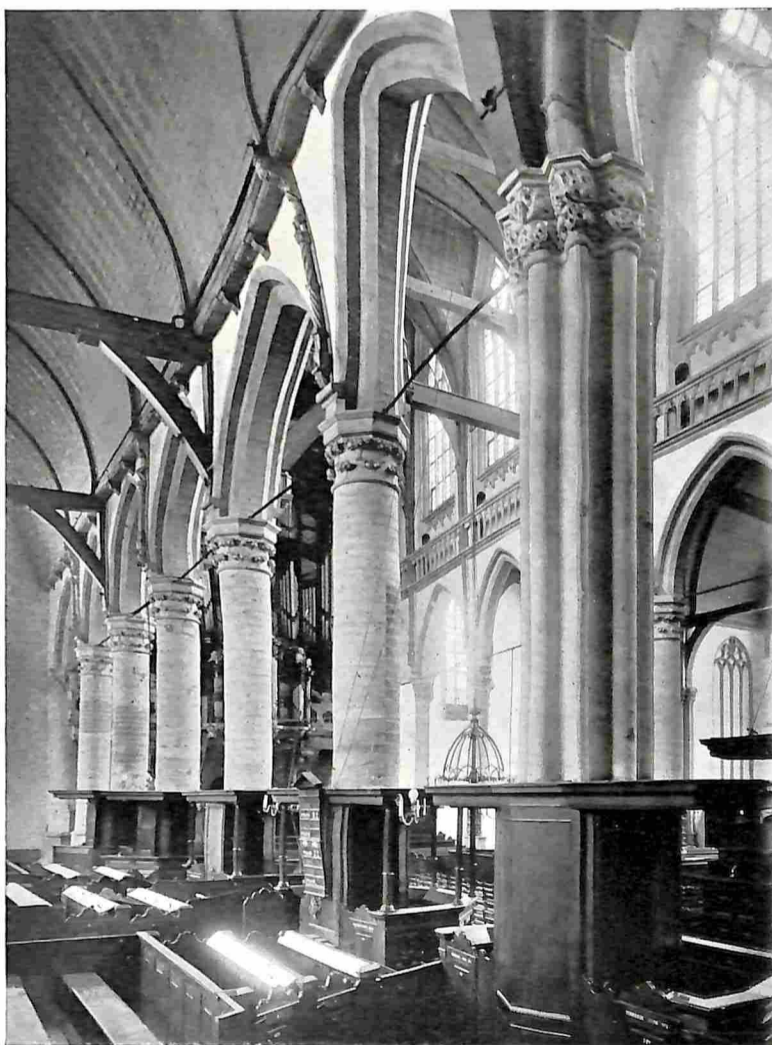

Foto C. Steenbergh.

DE OUDE KERK TE AMSTERDAM
ZUILEN TUSSEN HET ZIJ- EN MIDDENBEUK.

Bloemen van den voorzomer.

V

EEN van de meest belangrijke verschillen tusschen de twee vormen, waarin zich het leven op onze aarde openbaart, bestaat hierin, dat bij de planten in de meeste gevallen een eigenaardige kleurstof wordt aangetroffen, vooral in de bladeren, de groene bladkleurstof of het chlorophyl, terwijl dit bij de dieren ontbreekt. In nauw verband met de aanwezigheid van dit chlorophyl staat het verschil in voeding, want terwijl de planten uit anorganische stoffen, die in onzen dampkring voorkomen, koolzuurgas en waterdamp, met behulp van chlorophyl en zonlicht *suiker* maken, en daarvan weer zetmeel en nog ingewikkelder verbindingen, zijn de dieren voor hun voeding aangewezen op de suiker enz., welke door de planten is gefabriceerd. Een plant, die zijn voedsel dus zelf maakt, noemen we daarom autotrooph, *zich zelf voedend*, terwijl het afhankelijke dier heterotrooph wordt genoemd. Terloops dienen we nog op te merken, dat de planten behalve de zooeven genoemde luchtstoffen, nog bodemzouten met hun *wortels* opnemen, die o.a. noodig zijn voor de vorming van het eiwit. ☞ Een plant is dus autotrooph. Maar, aangezien er geen regel is zonder uitzondering en zeker niet in de natuur met haar ontelbare vormen en mogelijkheden, kunnen we ook vertegenwoordigers van het plantenrijk aanwijzen, die voor hun voeding even afhankelijk zijn van reeds gevormde organische stof, b.v. suiker, zetmeel en eiwit, als het dier. Dat zijn in de eerste plaats verreweg de meeste *niet groene* lagere planten, zooals de schimmels en de bacteriën die we dan ook bijna altijd zien groeien ten koste van levende of doode wezens. ☞ Maar ook onder de hooger georganiseerde planten zijn tafelschoumers te vinden. Zoo leeft in de duinen de bremraap, waarvan verschillende soorten op klaver, walstroo en andere kruiden teren, door met hun wortels zich vast te klemmen aan die van hun gastheeren en op deze wijze zich organisch voedsel te verschaffen. Zoo'n plant kan niet anders, want haar stengel en bladeren zijn bruin gekleurd en missen dus het voor de zelfstandige voeding zoo noodige chlorophyl. ☞ Ook het bruinroode warkruid of duivelsnaaigaren is een voorbeeld van zulk een zuiver parasitisch levende plant. Dat er ook kruiden zijn, die hun voedsel voor een gedeelte aan andere planten onttrekken, en voor een deel zelf maken, zullen we hier niet verder bespreken. Waarschijnlijk zullen we in den loop van den zomer wel voorbeelden van dergelijke „halfparasieten” ontmoeten. Onder de planten die zich op abnormale wijze van voedsel voorzien, nemen de z.g. vleescheters een geheel aparte plaats in. In moerassige streken groeit, dikwijls ten getale van honderden exemplaren bijeen, een klein plantje met een zeer bijzonder uiterlijk. Het heeft een rozet van blaren, die vrij lang gesteeld zijn en een bladschijf bezitten, die aan een lepelje doet denken. Het is de Zonnedaauw, *Drosera*. Waarom heeft dit plantje dien naam gekregen? Omdat het grootste gedeelte van den dag de blaadjes bedekt zijn met fijne druppeltjes, die glinsteren in het zonlicht en aan dauw doen denken. Laten we eens een half uurtje van onzen tijd besteden om te trachten, achter het geheim van deze pareltjes te komen. In het warme zonlicht gonzen duizenden insecten rondom de stengels van het riet, dat de moerassige woonplaats van *Drosera* begroeit en het duurt dan ook niet lang, of een klein mugje zet zich neer op de roodbruine blaadjes met hun verleidelijke druppels, die wel eens honing konden zijn. ☞ Onbevreesd is het diertje uit de heerlijke warme lucht neergedaald en zonder het te weten ging het zijn dood tegemoet. Want nauwelijks raken zijn pooten en ragfijne vleugeltjes de verraderlijke druppels aan, of het brooze lichaampje wordt door de kleverige substantie vastgehouden. Nu duurt

het niet lang, of het blaadje, dat zijn prooi gegrepen heeft, gaat zich krommen en de haren, die aan den rand staan, buigen zich om het ongelukkig slachtoffer heen en maken een toch al onwaarschijnlijke ontsnapping voorgoed onmogelijk. De eigenaardige vloeistof wordt nu in groote hoeveelheden door de zooeven genoemde haren afgescheiden en na korteren of langeren tijd eindigt het ongelukkig insect zijn leven door verdrinking. ☞ In de heldere druppels blijken stoffen aanwezig te zijn, die men den naam enzymen geeft en die in dit geval dezelfde werking hebben als ons maagsap. Zij lossen namelijk het eiwit uit het insectenlichaam op en maken het voor opneming door de plant geschikt. Als we dan ook den volgenden dag het bewuste *Drosera*blad nog eens onderzoeken, is er van het kort geleden nog zoo levenslustig diertje niets meer over dan het hoornachtig chitineskelet. De zooeven geschetste manier van voeding is voor de zonnedaauw niet beslist noodzakelijk, want de blaadjes blijken nog over een, zij het dan geringe, hoeveelheid chlorophyl te beschikken, zoodat zij met behulp hiervan en met bodemzouten, door de wortels opgenomen, zelf eiwit kunnen fabriceren. Het plantje heeft zich echter aan de voeding met dierlijk eiwit zóó aangepast, dat we die als de normale kunnen beschouwen. In het blaasjeskruid, *Utricularia* en het vetblad, *Pinguicula*, bezit ons land nog twee insectenetende planten, terwijl vooral in de tropen andere soorten worden gevonden, als de bekerplant, *Nepenthes* en de *Sarracenia's* welke op veel geraffineerder wijze hun prooi weten te lokken en te doden. ☞ Op de afbeelding zien we duidelijk de druppels afsteken tegen den donkeren achtergrond van het vochtig veen. Het plantje bloeit nog niet: de foto werd genomen in het begin van Juni en pas een maand later verheft zich uit het rozet van blaren een stengel met een vrij ijle tros van kleine bloempjes, die zeer kort bloeien en wit van kleur zijn. Het geslacht zonnedaauw vormt een familie op zichzelf, die der *Droseraceën*. ☞ Een plant, die we in den regel samen met *Drosera* in het hoogveen kunnen aantreffen, is het Haarmos, *Polytrichum*. Het is lang niet zoo hoog ontwikkeld als de andere planten die wij hebben besproken. Het behoort namelijk niet tot de Zaadplanten of *Phanerogamen*, maar tot de *Sporeplanten* of *Kryptogamen*, waartoe o.a.

Foto Afer.

DROSERIA INTERMEDIA, KLEINE ZONNEDAUIW.

ook de wieren, zwammen en varens worden gerekend, bloemlooze planten, die zich vermenigvuldigen door middel van kleine bruingele, groene of anders gekleurde bolletjes, die we sporen noemen. Een ieder kent de bruine sporehoopjes aan de achterzijde der varenbladeren! Ons haarmos is dus ook een sporeplant en het zou te ver voeren, de lotgevallen na te gaan van de bruine sporen, die kiemen en uitgroeien tot een bebladerd stengeltje met geslachtsorganen aan den top. Uit de vrouwelijke organen groeit dan een steeltje te voorschijn, met een bolletje aan het eind — hiervan zijn er op de afbeelding een aantal zichtbaar — dat sporen bevat, die te voorschijn komen, kiemen en den kringloop weer doen beginnen. De afwisseling van deze twee stadia, het stengeltje met de groene blaadjes, dat de geslachtsorganen draagt en het steeltje met het sporeknopje, dat zich door ongeslachtelijke sporen vermenigvuldigt, noemen we generatiewisseling. Het verschijnsel komt in planten- en dierenrijk zeer veel voor, al is het niet altijd even gemakkelijk, de twee generaties van elkaar te onderscheiden. ☞ We zullen deze reeks bloemen en planten van den voorzomer eindigen met de Beemdooivaarsbek, *Geranium pratense*, een van onze mooiste bloeiers. De afbeelding geeft de bloem op natuurlijke grootte weer. Is het een wonder, dat ze in tuinen geen slecht figuur slaan tusschen de gekweekte bloemen? Hun kronen zijn den leek voor wild „onkruid” wel wat groot en het is jammer dat de plant vrij zeldzaam is, want als dat niet het geval was, zou zij er misschien toe kunnen bijdragen, dat de belangstelling in de wilde veldbloemen wat grooter werd dan tot nu toe het geval was.

AFER.

OP LEVEN EN DOOD

17) Naar het Engelsch door CHLS. G. D. ROBERTS.

PLOTSSELING, alsof een voorgevoel van gevaar zich van haar had meester gemaakt, lichtte de moeder-walrus haar kop op en keek angstig om zich heen. Er was niets gevaarlijks te bespeuren, maar ze was ongerust geworden. Ze boog haar kop naar de vette zijde van het jong en begon hem naar de rest der kudde, naar beneden, te duwen. ♂ Op geen tien voet afstand verhief zich plotseling een reusachtige gestalte, wit en vreeselijk, uit de kale rotsen. Het waakzame oude mannetje beneden liet een waarschuwend gebrul hooren. Maar op hetzelfde oogenblik viel die witte massa neer op het ineengedoken jong en brak zijn nek, voor hij wist wat er eigenlijk gebeurde. ♂ Met een gebrul van woede verhief de moeder-walrus zich en wierp haar groot lichaam recht op den vijand aan. Ze was vlug in haar aanval — verbazend vlug — maar de berin was vlugger. Met onbegrijpelijke kracht en behendigheid had zij, in het zelfde oogenblik waarin zij den doodelijken slag toebrecht, het lijk van haar prooi opzij geworpen, eenige voeten hoog de helling op. Door op hetzelfde oogenblik haar langen rug als een boog te krommen slaagde zij er in de volle kracht van den aanval te weerstaan, die haar anders zou hebben neergeslagen en verpletterd. Toch kreeg zij langs een van haar dijnen een schram van de omlaag gerichte slag tanden, die neerkwamen met de kracht van een heiblok en dadelijk vertoonde zich een lange, roode wonde op haar witte vacht. Een oogenblik later had zij de prooi buiten het bereik van den volgenden aanval der van verdriet waanzinnige moeder gebracht. ♂ De rotshelling was nu in oproer. De andere wijfjes hadden dadelijk haar jongen in de zee gerold en duikelden ze met groot geplas achterna. De drie mannetjes scharrelden, woest brullend, in groote schuifelende sprongen de helling op, begeerig om deel te nemen aan den strijd. De beroofde moeder hijgde en brieschte door de geweldige inspanning, terwijl ze met groote schuivende sprongen den moordenaar van haar jong vervolgde. Zoo vlug kwam ze vooruit, dat het den beer moeite kostte buiten haar bereik te blijven, terwijl hij zijn prooi de helling deels op droeg, deels op trok. ♂ Ten slotte bleef het lichaam van het jong vastgeklemd zitten in een rotsspleet en moest de berin blijven stilstaan, teneinde het er uit te trekken. Het duurde slechts een oogenblik, maar het scheelde weinig of dat oogenblik was haar laatste geweest. Zij voelde meer dan dat zij zag de dreigende gestalte van het wijfje dat zich boven haar verhief. Als een plotseling losgelaten veer sprong zij opzij en die twee rechte slag tanden kwamen neer, precies op de plaats waar zij gestaan had, met de kracht van duizend kilo beenderen en spieren er achter. ♂ Zich oogenblikkelijk omdraaiend ten einde een tweeden slag toe te brengen, verhief het wanhopige wijfje zich opnieuw. Maar dezen keer was zij de aangevallene, juist op het oogenblik van haar geringst evenwicht. Haar veel slimmere tegenstandster was achter haar om geloopt en gaf haar, juist toen zij opgericht stond, een hevigen slag op zij van haar kop. Daardoor raakte de moederwalrus haar evenwicht kwijt en rolde hals over kop de helling af alvorens zij weer vasten voet kreeg. De drie mannetjes die haastig de hoogte kwamen opschuifelen, staakten een oogenblik hun vaart om te zien hoe zij 't er af gebracht had. En in dat oogenblik slaagde de berin er in haar buit een helling op te slepen, waar de walrussen haar onmogelijk konden volgen. Nog slechts een paar meter en zij had een breeden rotswand bereikt, twintig voet boven de woedende walrussen gelegen. Even later kwam, gehoor gevend aan haar roepstem, het jong voor den dag, dat vlug over de rotsen klauterde op veiligen afstand van den vijand. ♂ Wel inziende, dat de roover voor goed aan hun wraak ontkomen was, draaiden de drie mannetjes ten slotte om en gingen hijgend en blazend naar de zee terug. De moeder echter, ontroostbaar in haar

Foto Afer.

POLYTRICHUM, HAARMOS.

woede en verdriet, bleef zich tegen de rotsen opwerpen, machteloos trachtend ze te grijpen in haar vinnen en er op hamerend met haar slag tanden, tot men gedacht zou hebben dat deze moesten breken onder het geweld dier slagen. Telkens weer viel ze achterover neer, alleen om zoodra ze weer adem kon halen, haar hopeloze, aandoenlijke pogingen te hervatten. En van tijd tot tijd keek de berin, haar jong zoggend, met kalme onverschilligheid op haar neer. Ten slotte scheen de walrus eenigszins haar bezinning te herkrijgen, keerde om en kroop log de helling af op een langzame, schokkende manier. Langzaam en met een geweldig geplons wierp zij zich in het water en zwom weg, ten einde zich bij de rest van den troep te voegen, die een mijl van het strand af lag.

VIII.

HET BEZOEK VAN DEN KOLONEL AAN GALLAGHER'S KAMP. ♂ Er was slechts een kleine ploeg arbeiders in Gallagher's kamp — acht mannen, behalve de baas en de kok. Ze werkten op een afgelegen, beperkt boschterrein, waar ze boomen moesten vellen — de kleine vallei, waar de wilde Ottanoonsis stroom zijn oorsprong neemt uit een bron, die de houthakkers onbegrijpelijkerwijs „Twee Meren” genoemd hebben. Dien dag, den dag vóór Kerstmis, werd er gemopperd in het kamp; een gemopper dat Tim Gallagher, de groote, goedmoedige opzichter, niet tot zwijgen kon brengen; dat zelfs Jimmy Dillihunt, de handige kok niet kon verdrijven met

Foto Afer.

GERANIUM PRATENSE, WILDE OOIEVAARSBEK.

al zijn welsprekende beschrijvingen van de plumpudding, die hij den volgenden dag voor ze zou vervaardigen, vol rozijnen en geurig door de heete, gekruide saus. ☼ Wat de jongens verlangden, was versch vleesch. Ze walgden van het eindelooze gepekeld varkensvleesch, gepekeld ossenvleesch, gepekeld varkensvleesch. Voor Kerstmis hadden ze gerekend op gans en dat in massa. Zooal geen gans, dan versch roast-beef, rood van het sap en met zooveel bruine jus dat hun aardappelen zouden zwemmen in het vet. ☼ En nu zouden ze toch varkensvleesch krijgen! Er stond blijkbaar niets anders op. Kleine Pat Nolan bracht de gedachte van allen onder woorden, toen hij bromde: „Het is niet om godsdienstige overwegingen, dat ik 'n hekel heb aan varkensvleesch, maar omdat ik er zooveel van gegeten heb, dat ik lig te gillen in mijn slaap.” ☼ De schuld lag niet bij den baas, noch bij Jimmy Dillihunt. Een sneeuwval zooals nog nooit was voorgekomen, de eene storm na de andere, de eene hageljacht na de andere, had het lange boschpad zoo hoog gevuld, dat het onmogelijk was levensmiddelen aan te voeren uit de ver-afgelegen nederzetting. Wanneer die voorraden — dat versche vleesch en die groenten, die noodig zijn voor de gezondheid en de opgewektheid der houthakkers — ooit zouden arriveeren, was niet bij benadering te zeggen. ☼ Om het geval nog te verergeren, waren de groote meer-forellen, die vroeger Twee Meren hadden bevolkt, het vorige jaar uitgemoord door een bende dynamiet-stroopers. En om de kroon op alles te zetten waren de rendieren en elanden blijkbaar druk bezig aan dingen, die ze ergens anders vasthiel- den. Gedurende de laatste vier of vijf dagen waren voortdu- rend twee man op stap geweest om het spoor van een rendier of eland te vinden, of het verborgen hol van een beer in w i n t e r s l a a p. Maar ze hadden nog geen mager konijntje gevan- gen. ☼ Dien mid- dag hadden ze al- lemaal vroeg met werken opgehou- den, ten einde den Kerstavond behoorlijk te kunnen vieren en zich op hun gemak te wijden aan hun rechtmatige klachten. Om de gloeiende kachel geschaard of lui uitgestrekt in hun kooien, konden zij hun geestigheid luchten in het plagen van den opzich- ter, Tim Gallagher, of in het op den stang rijden van den druk bezigen, veel geplaagden Jim Dillihunt. ☼ Vooral die laatste bezigheid werkte als een veiligheidsklep voor hun ergernis. Het was een werkelijke afleiding te zien hoe Jimmy hoe langer hoe opgewondener werd bij het brood maken, tot hij zijn met meel besmeerd gezicht ophief en een stroom van beledigin- gen op hun voorouders losliet, of met beide met meel gevulde vuisten boven zijn hoofd opgeheven, op en neer sprong en al zijn martelaars op hun beurt uitdaagde tot een gevecht op leven en dood. Maar daar Jimmy een eerste-klas vechtersbaas was en een super-eerste-klas kok, werden deze gevechten steeds afgewend door te elfder ure aangeboden verontschul- digingen; want ze durfden niet het gevaar loopen, dat er iets zou gebeuren met zoo een uitmuntenden kok. ☼ De baas zijnerzijds werd nooit kwaad en dat om twee uitstekende redenen. In de eerste plaats was hij erg toegevend en gunde hij den jongens een pretje zelfs te zijnen koste; in de tweede plaats had niemand lust om hem kwaad te maken. Ze waren er allen vast en zeker van overtuigd — en niet zij alleen — dat als Tim Gallagher echt kwaad zou worden, dit heel onaange- name gevolgen voor iemand hebben zou en dat Tim niet die iemand zou zijn. En als dus (wat niet vaak het geval was)

Foto C. Steenbergh.

DE NIEUWE RIJN TE LEIDEN.

het plagen der jongens hem ging vervelen, dan werd het breede verweerde, forsche gezicht van den baas ernstig; en dadelijk verloor zelfs de scherpe geestigheid van Langen Eph Babcock, den houtvlotter van Androscoggin, voorzichtiglijk zijn angel. Onverschillig hoe zeer Tim Gallagher's gezag ook scheen te wankelen, als hij maar ernstig keek was dat genoeg om dit terstond te herstellen. ☼ Ofschoon de mannen dien middag vóór Kerstmis thuis waren gekomen om te mopperen, be- merkten zij al gauw dat zelfs van mopperen en Jimmy op den stang jagen de aardigheid spoedig af was. Lange Eph en Evan Morgan, de jagers voor dien dag, waren platzak thuis gekomen. En allen werden somber gestemd. Ze begonnen te praten over wat ze zouden willen hebben als Tim Gallagher ze niet zoo'n poets gebakken had en als ze een kok hadden die het verschil wist tusschen zijn hoofd en een meelbal. „Naar de hel met je puddings, Jimmy!” zei lange Eph, die zich herinnerde dat Jimmy Dillihunt van Fransche afkomst was. „Bezorg ons wat van je „patti die foy gras” of een ra- gout van kikkers.” „Een slag om je kop kan je krijgen”, antwoordde Jimmy, met een uitspraak, die volkomen vrij was van eenig vreemd accent. „Ik moet denken”, mompelde Pat Nolan, op een toon van verlangende herinnering „aan de gekookte kalkoen gevuld met uien en oesters, die ik eens gegeten heb bij Flaherty, in Fredericton. Zoo iets lekkers zal ik misschien nooit meer in mijn leven te eten krijgen.” ☼ De gedachte daaraan deed al- len zuchten als door een Tanta- lus-kwelling. Zelfs de baas bromde: „Och, houd op, Pat!” „Jongens”, sprak nu Evan Morgan, met een blik in zijn oogen zooals zijn Welsh voor- ouders moeten gehad hebben als zij in verrukking luisterden naar de harp bij het kasteel van Kar- lech — „jongens, hebben jelui ooit, een van allen, een goeie, sappige biefstuk van be- renvleesch gegeten — van een beer die doorvoed is van blauwbes- sen?” „En of ik!”

zei Sam Oulton, met een stem, die kwaadaardig klonk door de martelingen der herinnering. „Als je maar een zoete jongen bent, Sammy!” zei de lange Androscogginer. „En vanavond je kousje in den schoorsteen hangt. Als 't dan niet te vuil is, komt Santa Claus misschien langs en laat er een lekker stukje berenvleesch voor je in vallen.” ☼ De forsche gestalte van den baas, die lusteloos op een bank bij de kachel ineengedok- ken zat, ging plotseling rechtop zitten. Gallagher had een scherp gehoor en hij luisterde niet naar de plagerijen der mannen. „Luistert eens, jongens!” zei hij. „Daar komt ie- mand!” Een zware stap, maar schuifelend en ongelijk, deed de sneeuw vóór de deur kraken. ☼ Het was ongeloof- lijk, dat een enkele bezoeker, een alleen reizende voetganger, in dien tijd van het jaar zijn weg zou vinden naar zoo een afgelegen en eenzaam kamp als dat van Gallagher. De hout- hakkers zijn, over 't algemeen, bijgeloovig van aard. Dadelijk dachten ze aan een weerwolf of aan den vreeselijken „Dwaler- in-de-Sneeuw.” Ze kregen kippevel; een doodsche stilte heerschte in het kamp. ☼ Maar Eph Babcock, de man uit Maine, was meer nieuwsgierig. Ofschoon niet vrij van bijge- loovigheid, was hij bereid den duivel zelf welkom te heeten, als hij maar afleiding bezorgde. Hij ging naar de deur. Pat Nolan stond op het punt te roepen: „Pas op!” maar hij be- heerschte zich. Eph wierp de deur wijd open.

(Wordt vervolgd).